

Under huden. Autoetnografi i praksis af Charlotte Andreas Baarts.

København: Djøf Forlag, 2023, 308 sider.

Under huden er en bog i tidens trend. Og så måske alligevel ikke. En trend i tidens antropologi og sociologi er at styrke det sanselige frem for det analytiske, det personlige frem for det bredt generaliserede, det subjektive og erfaringsbårne frem for det strukturelle, det litterære og genrebrydende frem for en tilstræbt nøgternhed og objektivitet. *Under huden* lever op til alt dette og går et skridt videre ved at lade sig helt og fuldt bære af et autoetnografisk perspektiv. Det skal der vendes tilbage til.

Mit forbehold over for at rubricere bogen under tidens trend skyldes, at jeg straks ved læsningen af forordets selvdeklaration om at ville skrive livfuldt og passioneret og frembringe en tekst med kroppen, kom til at tænke på flere ideer, som ikke er nye. For det første er der C. Wright Mills' *The Sociological Imagination* fra 1959, hvor den amerikanske sociolog på smukkeste vis argumenterer for, at *you must learn to use your life experience in your intellectual work: continually to examine and interpret it*. For det andet er der den franske feministiske forfatter Hélène Cixous, som taler om at skrive med kroppen. Også semiotikeren Julia Kristeva har med sin interesse for sprogets underliggende kropslige bevægelser tænkt i den retning, og flere kunne nævnes. Kort og godt kunne man med lige så god ret hævde, at *Under huden* skriver sig ind i en tradition. I så fald også umiskendeligt den, der i antropologien tog fart i 1980'ernes tekst- og repræsentationsdebatter, som bogen da også henviser til.

Bogen er inddelt i otte afsnit, hver med en kort overskrift, efterfulgt af noter og litteraturliste. Teksten forstyrres ikke af referencer, men korte noter henviser til litteratur, for størstedelen anden akademisk litteratur om, eller eksempler på,

autoetnografisk skrift. Løbende igennem kapitlerne reflekterer forfatteren over begrebet autoetnografi. Et centralt afsnit er afsnittet med overskriften stemmer. Et andet afsnit med overskriften digitale forbindelser præsenterer tanker om de sociale mediers værdi og begrænsninger i forhold til det autoetnografiske. Bogen igennem skriver Baarts på egne erfaringer og lever således fuldt op til undertitlen autoetnografi i praksis, samtidig med at selve genren præsenteres og diskuteres, ofte med brug af materiale fra forfatterens undervisning.

Baarts' autoetnografiske greb er centreret omkring tre emner: forelskelse og kærlighed, sportslige udfoldelser grundet i Baarts' oplevelser som triatlet, og sanselige oplevelser i natur og landskaber. Teksten er åbenlyst båret af skriveglæde og -vilje, og skriften selv spiller en ikke ubetydelig rolle. Måske har skriften i virkeligheden hovedrollen. Hele vejen igennem, men især i afsnittene med overskrifterne notater og stemmer reflekteres der over skriftens karakter og betydning, og forfatteren lægger hverken skjul på sit eksistentielle mellemværende med det at skrive eller sin ambition om at skrive literært. Det sidste lever bogen på mange måder smukt op til. Teksten er fuld af poetiske beskrivelser, billeder og metaforer. At gå på opdagelse i den elskedes krop bliver et parallelbillede til at gå på opdagelse i sit etnografiske materiale. Skoven bliver et billede på verden, på universet, og oplevelsen af at være i den et billede på den desorientering og sårbarhed, man kan føle i verden. Et par gennemgående stilistiske træk fremstår dog for denne læser en smule mystiske, men smag og behag. Hvorfor er spørgsmålstegnet forvist fra teksten? Ingen sætninger efterfølges af dette tegn, heller ikke der, hvor det ellers ville være almindelig konvention. Hvad er mon tanken bag? Et andet gennemgående træk er tanker, der fremstår uafsluttede, indforståede. For eksempel: "Det at det er skoven, der ved, der overbringer budskabet om vores skæbne" (s. 244). Det virker for så vidt fint nok i

overensstemmelse med tekstens karakter af afsøgning snarere end bud på en analyse, og man aner, at stilen er valgt for at undgå de konventioner i videnskabelig akademisk skrift, som forfatteren eksplicit erklærer, at hun vil bort fra; men i dén formidlings tjeneste, som der også tales for, kan dette stiltræk godt virke lidt mystisk.

Der er meget mere, man kunne diskutere i dén retning, end hvad der kan rummes i en anmeldelse. I den forstand vil bogen – som er udgivet på et forlag, Djøf, der må formodes at sigte mod sammenhænge, hvori der indgår undervisning og forskning – kunne give anledning til vægtige og vigtige diskussioner om humanistisk og samfundsfaglig videnskabs grundværdier og karakter, og den videnskabelige genres potentiale såvel som dens begrænsninger.

Men hvad er da autoetnografi? I skønlitteraturen er autofiktion et velkendt begreb og en populær genre i disse år, hvor der digtes hen over et jeg, som er forfatterens. Eller der digtes ikke, men gøres krav på en afstand til det private liv ved at tage begrebet fiktion i anvendelse og kalde det en roman i stedet for at lade det være en selvbiografi. Men hvordan forholder det sig i etnografien og antropologien, hvor fiktion ikke har nogen plads? I hvert fald ikke efter denne læsers mening, lige meget hvor enig man ellers kan være i bestræbelserne på at præsentere sit engagement i virkeligheden – som det vel stadig handler om – i passioneret og livfuld form? Som etnograf må man fastholde sin forpligtelse på sandheden. Man finder ikke på noget, der ikke er sket, erfaret, observeret, hørt eller på anden måde sanset. Det hævder Baarts heller ikke, men hun går ikke direkte på spørgsmålet om, hvor forpligtelsen på sandheden og virkeligheden derude stopper, og fiktionen begynder, og man kan godt blive i tvivl, når der lægges så stor vægt på forfatterens indre liv og dets omsætning i en litterær genre.

Ordet autoetnografi rummer for mig at se en modsætning, nemlig ved at inde-

holde ordet etno, der som bekendt via det græske *ethnos* betyder folk. Altså et kollektivbegreb. Hvis man talte om autoetnografi i stedet for, og undlod etno, ville logikken være klarere og oversættelsen: selv-skrift – skrift hen over, skrift ud fra, skrift om selvet – ville give god mening i forhold til det, der her med autoetnografien tales om, og tales *for*.

Den autoetnografiske tekst inviterer læseren ind under huden på jeget, siger Baarts. Hun taler også om stemninger og om det autoetnografiske som måden at skrive på med dialoger, narrative plots og påberåbelse af litterære konventioner, som det siges med henvisning til den amerikanske sociolog og kommunikationsforsker Carolyn Ellis. Og så har det autoetnografiske i denne sammenhæng ikke mindst at gøre med inderlighed. Følelser og inderlighed. Måske er inderligheden bogens mest påfaldende greb. Det ligger implicit i teksten, men det nævnes også eksplicit, og her opstår der et spændende paradoks, for det sker i sammenhæng med betydningen af et 'du'. "Det mest intime i teksterne er, når jeg skriver 'du'. For mig er det i anden person, at det ikke kan blive mere inderligt." Sådan står der på side 208, og denne bekendelse falder helt i tråd med bogens bærende narrativ, som er en kærlighedsfortælling. Hele teksten er som skrevet til dette 'du', en person, man ikke får særlig meget at vide om, ud over at vedkommende er fra North Carolina, bor i USA, har en anden baggrund end forfatteren og er stærkt savnet under corona, den pandemi, under hvilken forfatteren ser ud til at have skrevet en del af sin tekst.

Er der en eller anden poetisk ironi i, at denne programmerklærende fortale for den autoetnografiske skrift i sin fortælling har ikke kun et jeg, men en *relation* som sin kerne, nemlig relationen til et 'du'? Og kan man så måske sige, at det er her, det etnografiske kommer ind, eller stadigvæk er til stede? For er det ikke stadig målet med etnografi at beskrive – og gerne fortolke og analysere – relationer? Endda relationer *mellem* mennesker,

hvoraf den ene ikke er fortælleren og forskeren selv, men relationer mellem mennesker ude i verden, blandt *folk*, således at man kan ende i indsigter i sociale miljøer, samfundsstrukturer og måske ligefrem sociale uligheder, magthierarkier og den slags størrelser.

Ret skal være ret; Baarts fremhæver selv, at autoetnografien, selvom den tager afsæt i det nære, udsiger noget om det almene, om "sociale strukturer og processer, der gør sig gældende på et mere generelt plan" (s. 237). På samme måde fremhæver hun det analytiske potentiale i autoetnografien. I denne bog bliver det analytiske dog sagt, mere end det bliver vist. Derfor kan man sagtens tro på, at analyser kan tage udgangspunkt i forskerens oplevelser. Man kan ligefrem blive i tvivl om, hvorvidt der overhovedet findes nogen feltarbejdsbaseret antropologi, som ikke har en autoetnografisk komponent, når autoetnografi forstås på denne måde. Samtidig bliver begrebet da så bredtfaavnende, at dets betydning som en særlig genrebetegnelse svinder ind. Og det er på en måde synd. Alting skal jo ikke være det samme. Et rummeligt spænd af forskellige genrer til at blive klogere på hinanden og på verden som sådan skal være velkomment, og derfor må man også hilse denne bogs modige bestræbelser på at blive klogere på sig selv, sin kærlighed og sin skrift velkommen. For klogere kan man blive, selvom man godt kan savne den mere hardcore analyse.

Det hele skal ikke være det samme. Autoetnografien i denne form må der være plads til. Måske kan dens popularitet ses i lyset af tidens hårdhændede krav til stramme forskningsdesigns, hvor der er krav om, at ikke bare spørgsmål, men nærmest også svar indgår allerede på ansøgningsstadiet. Dét er videnskabelige forskningsbetingelser, som der er god grund til at være kritisk over for. Baarts nævner da også selv, at det autoetnografiske perspektiv tillader det antropologiske objekt at vise sig undervejs uden på forhånd at være bestemt af mere systema-

tiske metodiske tilgange. Og efter denne anmelders mening må det kritiske blik på den videnskabelige genre placeres dér, snarere end på videnskabelige tekster, som bogen synes på forhånd at diskvalificere som kedelige og ikke-litterære. Det er de ganske rigtigt somme tider, men da ikke altid.

Bogen møder sin læser i et enkelt, men lækkert udstyr. Den er absolut velskrevet, og selvom den med sine henvisninger holder sig til den for antropologer velkendte kanon af angelsaksisk selvreflekterende tekstlitteratur – Taussig, Malinowskis dagbog, Jackson, Crapanzanos Tuhami, Marcus & Fischer, dog med rosende udblik til autoetnografiske elementer i nyere tekster af danske antropologer som Bundgård, Mogensen og Rubow – vidner den om engageret læsning også ud over den gængse antropologiske litteratur og ind i et mere filosofisk og literært felt. Båret af skrivelyst er bogen et dristigt bud på, hvad der også kan ses som en form for bekendelseslitteratur, foretaget af en person med en etnografisk faglig baggrund.

Wright Mills talte for den sociologiske forestillingsevne og for at bruge egne erfaringer i sit intellektuelle arbejde. Men han talte også om historiske realiteter, om at studere den sociale struktur, der organiserer de miljøer, man undersøger, og – som noget, han mente, det er værd at stræbe efter – om det, han kaldte det uprætentiøse intellektuelle håndværk. Så han gik alligevel i en lidt anden retning end tidens trend, som mere trækker mod den litterære subjektbårne fortælling. Hvad ville Wright Mills mon have sagt til autoetnografi?

Inger Sjørlev
Lektor emeritus
Institut for Antropologi, Københavns
Universitet

